رۆژنامە پەیڤ

19

بڵاوکراوەیەکی فەرهەنگیی – کلتووریی (رۆژنامە)یە، دوو هەفتە جارێک دەردەچێت

سێشەممە ٢٠١١/٩/٦

٦٠٠٠ل

پشیلەیەک لە ناوەڕاستی پردێکدا

نیگایەکی هێرمۆنۆتیکی لە ماسک

توانا ئەمین

لەنێوان «masca-تارمایی»ی لاتینی و «persona-کەسێتی»ی ڕۆمی کۆندا، من ئەمەی دواییانم وەک مانای ڕیشەیی وشەی ماسک لا پەسەندترە، چوون هەموو ماسکەکان خەریکن ڕۆڵی ئێمە دەنوێنن، ماسک ونکردنی دیوە ڕاستەقینەکەی مرۆڤ نییە، بەڵکو شاردنەوەیەتی.. ئەوکاتەی ماسک لەسەر دەکەیت، دەتەویت بڵێیت من، من نیم، دەتەوێت «من»ی یەکەمت لە هەموو پێوەندە کۆمەڵایەتییەکان فریاد بکەیت، گرنگیی ماسک لەوەدایە، بەتەنیا ناتوانیت بیکەیتە سەرت، ماسک بەرلەوەی پێویستی بە کاراکتەرێکی جێبەجێکار بێت، پێویستی بە بینەرێکی دیقەتلییە، وەک توڕەبوون وایە، دەبێت کەسێک هەبێت بتبینێت ئەوجا دەتوانی توڕەببیت، مرۆڤ هەرگیز بە تەنیا ناتوانێت توڕەببێت.. ئاوهاش پەیوەندییەکی دیالێکتیکی لەنێوان ماسکپۆشین و نواندندا هەیە، هەردووکیان لە ستراکتورەکانی شانۆییەکن، کە لەنێوان کاراکتەر و بینەردا دۆزینەوەی دەرهێنەرەکەی کارێکی ئاسان نییە..

هیچ ماسکێک سرووشتیی نییە، ئەگەر سرووشتیی بوو، ئەوا یەکەم شتێ کە دەیکات بە قەولی «بارت» چەمکی ماسکێتی خۆی دەتەقێنێتەوە.. هەموو ماسکێک زادەی سکێچێکی خەیاڵییە لەسەری خاوەن ماسکدا.. ماسکەکان پلانی فانتازیین و ساتی پۆشینیان ساتی گواستنەوەیە لە ئاستی نەخشەوە بۆ ئاستی ماتریاڵ.

ئێمە ڕۆژانە لەگەڵ ماسکدا پێکهەڵدەگژێین، بەجۆرێ دەرگیرین؛ کە بمانەوێت ئێوارەپیاسەیەک، بڕۆین، وەک سەفەری ناو تەم هەزار ڕووخسار بە هەزار ماسکی جیاوازەوە خۆی بە یادەوەرییماندا هەڵدەواسێت..، ئێستا ئیتر ماسک لەسەری تیرۆریست و شۆڕشگێڕدایە، لەسەری دز، لەسەری لیژنەکانی ئیغتیالات، لەسەری گیراوەکان، بەسەری لەلاشە جیابووەوەی ڕفێنراوەکان، لەسەری بابانوێل و سەری پۆلیسی چالاکییە مەدەنییەکان.. سەری پیاوانی ئاگرکووژێنەوە و پیاوانی ئاگر هەڵگیرسێنیش، ماسک لەسەری خۆتەقێنەرێک لە غەززە، لەسەری کچێکی بەر مارکێتێکی شکاو لە لەندەن، لەسەری گیراوێکی ترسناکی (١٣٠) ساڵ لەوەوپێشی ئوسترالیا، لەسەری دوو پیاوی قەبەو عەبوسی ئەملاولای ئۆجەلان دایە.. سەرنج بدە و ببینە؛ ماسک بەسەری کێوە نییە..؟

ماسکپۆشەکان بۆ ئەوکارەیان دوو پاساویان هەیە؛ بەڵام هەردووکیان لەوە ڕاناکەن، کە دەیانەوێت شێوەیان بگۆڕن و ڕازی نین بە فۆڕمە ڕاستەقینەکەی خۆیان.. ماسکە دێرینە ئاینییەکان لای ژاپۆنی و چینییەکان ئەگەر جارێ بۆ ڕەزایەتی خواوەندەکان پۆشرابێت، ئەوە دووجار ناڕەزایەتیی بووە لەو سیما واقیعییەی هەمان خواوەند بە بەری بەندەکانی دووریەتی، واتە بەندە لە سرووتێکی ئاینییدا دەیەوێت بە یەزدانی خۆی بڵێت؛ من خۆشنوودم کە بەم سیما هەڵبژاردەیەمەوە دێمە حزوورت.. ئەو لە یەککاتدا بەو دێڕەی مەمک، دەسکاریکردنی لوت، لابردنی پەڵەو خاڵی سەر ڕوو، هەر دەسکەوتی پزیشکیی جوانکاریی نوێ نییە، بەڵکو بەر ئەنجامی دەیان سەدە لە تێڕامانی ئینسانە لە خۆی.. لەو عەیب و عارانەی لامان وابووە ماکی جیاوازبوونمانە و ئێستا دوای ئەو هەزاران ساڵە، وا دەزانین کە جوانیی جیاوازیی نییە، جوانیی ئەوەیە لەیەک بچین..! مرۆڤی مۆدێرن بەشێوەیەکی ئێجگار سەیرو ئارەزوومەندانە پێوەرەکان تێکەڵ دەکات، ئەو لەگەڵ جوانییش هەر وایکردووە، ئێستا ڕاهاتووە کۆلێکتیڤانە، بخوات و بنوێ و بژی و بڕیاربدات؛ جوانیی ئەوەیە چوار ملیار ژن قاچیان باریک و ڕووخساریان درێژو قوپاو و ئێسقانی بێ..!

من بۆخۆم کە ئێواران بە شەقامە جوان و پاکەکانی شاری «مۆنتانا»دا لە باکووری بولگار پیاسەم دەکرد، سەرم لەو هەموو لێکچوونەی کچەکانیان دەسووڕما؛ لەوێ شەرمە کچ بیت و قژت زەرد نەبێت، لوتت قنج، دەمت چکۆلانە و چاوت بادەمی و یەک گوارە بە بەرزایی گوێچکەی چەپتەوە نەبێت.. من ئەو ئێوارانە، ئەو نوکتە کوردانەیەی خۆمان بیردەهاتەوە؛ ئەگەر پیاو ماچێک بە کچێکیان قەرزداربێت، لەناو ئەو هەموو مرۆڤە لێکچووەی ئەم شارانەدا، چۆنچۆنی ساحێبی قەرزی خۆی بدۆزێتەوە..؟

***

نەشتەرگەرییەکانی جوانکاریی، هەڵگرتنی ماسکێکی نوێیە بە خۆمانەوە، ماسکێک کە جارێ نامانەوێت دایکەنین، ماسکێک کاتێکی درێژتر لەسەرماندا دەبێت، بەڵام ئەمە دوا ماسک نییە، ڕەنگە لە (٥٠) ساڵی داهاتوودا بیرمان بۆ ئەوە بچێت کە لوتی بچووک ناشیرینە و لوتی قەبەو زل، ببێت بە لوتی هەڵبژاردە و دڵخوازمان..! ئەوکات دەبێت دەموچاومان بخەینەوە بەر نەشتەر و گۆڕنکارییەکی نوێ لە ماسکەکەی سەرماندا بکەین.. ماسک ئاوا ئیش لەسەر ئینسان دەکات؛ لەجیاتی ئەوەی دونیا لەگەڵ خۆی ڕابێنێت، خۆی لەگەڵ دونیا ڕادێنێت، ئەمەش پشکێکی دەسبەرداربوونی خودە بۆ ئەوانی تر.. ئەوانێک کە (٥٠) ساڵ لەوەوپێش سارتەر وتبووی «دۆزەخن!».. ئەوانێک کە تۆیان وەک خۆت ناوێ، تۆیان دەوێ وەک ئەوەی خۆیان دەیانەوێ.

من لەزومرەی ئەوانە نیم کە پێیان وایە مرۆڤ هەمیشە شتێکی هەیە دەیەوێت بیلێ، بە پێچەوانەوە و هاوڕا لەگەڵ «ئەندرێ مالرۆ»، من وا سەیری ئینسان دەکەم کە هەمیشە دەیەوێت شتێک بشارێتەوە، ماسک تەکنیکێکی خێرایە بۆ شاردنەوەی ئەو شتە، بۆ گۆڕینی شوناسی خۆت.. ئەوەی لە ماسکدا سەرنجڕاکێشە؛ ئەوە جێ بە خۆنەگرتنەی «چاو»وە، کە تەنها بە بینین ڕازی نابێت و هەمیشە بینەر-ئەویتر سەرگەشتەی ڕاڤەیەکی چڕ و قووڵ و قژقژ دەکات. ماسکەکان هەموویان وەک کۆدێک خۆیان دەناسێنن کە کردنەوەیان دژوارە، کەچی هەمیشەش شکانی خۆیان لە یەکەم نیگادا گوێ لێدەبێت.. ماسک چانسێکی کورتە لەنێوان چێژ و خۆشاردنەوەدا.

گاهێ ماسک دەبێت بە فریادڕەس؛ ئەو کەمامەیەی لە هۆبەی بوژاندنەوەی دڵ، یا ژووری فریاکەوتنی خێرادا و لەناو ئەمبولانسێکدا، خانمێکی میهرەبان بۆمان دەبەستێت، ئەو بێخەبەرە لەوەی سیمامان دەگۆڕێت و خەریکە لە فۆڕمماندا کاردەکات، تۆ بە چاوی لێڵ و ماسکێکی سەر دەمتەوە سستەرێک

پلەیەک لە خالیقەکەی دێنێتە خوار و پلەیەکیش چاوی جوانیناسی ئافرێنەرەکەی دەخاتە ژێر پرسیارەوە، ئەو دەیەوێت بڵێت، مرۆڤ خۆی خاوەنی خۆیەتی و خۆی سیمای دڵخوازی خۆی هەڵدەبژێرێت، دروست هەمان ئەو کارەی ئەمڕۆ خەریکە دەیکات.

نەشتەرگەرییەکانی جوانکردن، بچووککردنەوەی دەبینیت پەرۆشانە پەلەپەلێتی بێیتەوە ژیان و لە هێکرا مردن لە ژوورەکە دووردەخاتەوە.. مردن و دکتۆر، ئەو دووانەن بەردەوام ئیشی یەک پەک دەخەن..

***

بۆ من هەمیشە ماسک جێی سەرنج بووە، بە جۆرێک بێشومار خەڵک وەک خۆی دەبینم «ئەوە ئەگەر لە ڕاستیدا شتێک بەناوی (وەک خۆی) هەبێت..!» سەروکارێکیان لەگەڵ ماسکپۆشینیدا هەیە، بەشێوەیەکی گشتیی، مرۆڤ بیمارە بە سیمایەک کە هی خۆی نییە، کە نایەوێت هی خۆی بێت.. ماسک زەحمەتی زۆر لەبری ئێمە دەکێشێت، ئەو لە هەر شتێکی تر ئاسانتر دەتوانێت زمانی ئێمە بێت.. ئەوەتا بەرلەوەی خۆمان بدوێین ماسکەمان وەک ئەکرۆباتێکی دەم نەوەستاو و لەبلەبان ئەوە نالێ کە هەین، ئەوە دەڵێ کە دەمانەوێت.. ماسک ناتوانێت بێدەنگ بێت، ئەوکاتەی بە تۆبزیی بێدەنگی دەکەین، بێ ئەوەی بەخۆمان بزانین، خەریکە لە پانتۆمایمدا ڕۆڵێکی دیکە پرۆڤە دەکات.

من ئینسانێکم دەوێت دڵی دیاربێت کە لێدەدا، بە قەرز لە «پلاتۆ» خۆ ئەگەر پێستی دەموچاوی خۆمان پۆشایە بێت بۆ شاردنەوەی ناوەوەمان، ئاوا ماسک دوو جار پۆشینەو دوو جار شاردنەوەی حەقیقەتێکە کە لە ناوەوەمان نییە، بەڵکو خودی ناوەوەمانە.. وابزانم سێ ساڵ لەمەوپێش بوو کە چیرۆکێکی کۆنی چینی-م لەبارەی پشیلەیەکەوە خوێندەوە، کە دەیەوێت لە پردێک بپەڕێتەوە و دەبینێت لەسەر پردەکە سەگگەلێکی دڕ هەن، پشیلەکە لە جێگای خۆی میخکووت دەبێت و بیردەکاتەوە.. ئەو لە دوو ڕێگا زیاتری نییە؛ یان واز لە خەونەکەی بێنێت و نەپەڕێتەوە، یان خۆی لێببێت بە سەگ و بە ناوەڕاستی سەگگەلەکەدا بە کەماڵی ئیسراحەت بڕوات. پشیلە چینییەکە ئەوەی دووەمیان هەڵدەبژێرێت و لەپێناوی پەڕینەوەدا، ئینکاریی وجودی خۆی دەکات.

به باوەڕی چکۆلانەی من، لەنێوان باشە و خراپەدا پشیلەکە هیچیانی هەڵنەبژاردووە، ئەو تەنیا ماسکی سەگێکی کردووەتە سەر.. من دۆخی مرۆڤی نوێ ئێجگار بە دۆخی ئەو پشیلەیە دەبینم، کە دەیەوێت بپەڕێتەوە و لەنێوان قبووڵکردنی سیمای سرووشتی خۆی و ماسکێک کە دەبێت هەڵیبژێرێت، تیاماوە.. بەم دوودڵییەوە تۆش سەرنجت بەم فۆتۆیەدا داکوتیوە و خەیاڵ دوور بردوویتی، بێ ئەوەی بیرت بکەوێتەوە ئێستا کە ئەم دێڕانەت دەخوێندەوە، کام ماسکەت لەسەردابوو..؟!